

JAVNI
PULS

%

0

KORUPCIJI

%

50
YEARS

Empowered lives. Resilient nations.

Pripremljeno od strane UNDP Kosovo
Podrška Naporima Borbe Protiv Korupcije na Kosovu (SAEK) Projekat

Shqipe Neziri Vela,
SAEK Menadžer Projekta

Osiguranje Kvaliteta
Program UNDP-a na Kosovu

Prishtinë/Priština
Oktobar 2016

Stavovi izneseni u ovom dokumentu su mišljenja ispitanika iz ispitivanja javnog mnjenja i učesnika Fokus Grupa i ne predstavljaju stavove UNDP-a.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Cooperation Office Kosovo

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK
DANIDA | INTERNATIONAL DEVELOPMENT COOPERATION

IZVRŠNI REZIME

Ovo specijalno izdanje Javnog pulsa o korupciji, je pripremljeno od strane projekta Podrške naporima za borbu protiv korupcije na Kosovu (SAEK), korišćenjem pristupa istraživanja i metodologije UNDP periodičnih javnih pulseva¹ kojima se analizira percepcija građana o kosovskim institucijama, sa fokusom na politiku, ekonomiju, bezbednost i razvoj. Ovaj javni puls o korupciji, se pre svega fokusira na analizi percepcije građana Kosova² o rasprostranjenosti korupcije, sa posebnim naglaskom na kosovske javne institucije na centralnom i lokalnom nivou.

Izveštaj analizira podatke prikupljene kroz opšte istraživanje stanovništva sa 1300 ispitanika i 500 ciljanih intervjuja sa predstavnicima kosovskih javnih institucija, sa svih nivoa upravljanja. Osim toga, ovo istraživanje uključuje overu podataka iz četiri tematske fokus grupe, odnosno fokus grupa sa predstavnicima institucija na centralnom nivou, institucijama na lokalnom nivou, civilnim društvom i fokus grupa sa aktivistima za rodnu ravnopravnost posvećenih upoređivanju podataka sa UNDP istraživanjem o Rodnim pitanjima i korupcijom sprovedeno 2014 godine.

Rezultati ispitivanja javnog mnjenja sa građanima pokazuju da se korupcija i dalje rangira kao jedan od najvažnijih problema sa kojim se suočava Kosovo, gde 18 % ispitanih građana smatraju da je korupcija najznačajniji problem na Kosovu³, a nalazi se samo iza nezaposlenosti kao najvećeg problema na Kosovu prema 39 % ispitanika. Prema mišljenju većine ispitanika (58 %), nivo korupcije na Kosovu se nije promenio u poslednjih 12 meseci. S druge strane, 31 % njih smatra da je korupcija porasla, u poređenju sa 12 % onih koji misle da se nivo korupcije smanjio.

Što se tiče percepcije korupcije među zaposlenima u javnom sektoru, većina zvaničnika sa oba nivoa vlasti smatraju da je državna služba Kosova prepuna „nepotizma, favorizovanja i protekcije“, „trgovinom uticaja“ i „pronevere (uključujući krađu vremena – nepoštovanje radnog vremena), krađe i prevara“. Državni službenici koji rade u institucijama na opštinskom nivou češće veruju da „mito“ postoji širom civilne službe na Kosovu (80,8 %), u poređenju sa predstavnicima institucija na centralnom nivou (66,3 %). Po pitanju ukupne rasprostranjenosti korupcije u državnoj službi na Kosovu, prosečna ocena za službenike na opštinskom nivou iznosi 3.11, dok prosečna ocena za zvaničnike na nivou države iznosi 3.08, rangiranjem na skali od 1 do 5, gde je 1 „nije rasprostranjeno“ dok je 5 „veoma rasprostranjeno“. Uprkos visokom nivou percepcije korupcije, još je samo 28,2 % od zvaničnika iz institucija na centralnom nivou i 18,3 % zvaničnika iz institucija na opštinskom nivou navelo da su prijavili korupciju koju su uočili.

Poređenje podataka sa UNDP istraživanjem o Rodnim pitanjima i korupcijom sprovedenog 2014 godine, pokazuje da postoji porast prosečnog rezultata za zvaničnike iz opštinskog sektora (3.11) u 2016. godini u poređenju sa prosekom od 2,72 u 2014 godini. Sa druge strane, ovaj rezultat se nije promenio kada je u pitanju centralni nivo. Nalazi iz fokus grupe sa rodnim aktivistima pokazuju opšte mišljenje da je stvarni nivo korupcije sličan u institucijama na lokalnom i centralnom nivou; Međutim, učesnici su naveli da je ocenjeni nivo korupcije veći nego u 2014 godini, zbog boljeg rada obavljenog od strane medija i organizacija koje rade na podizanju svesti o korupciji i njenim oblicima i onih koji imaju programe koji podržavaju kosovske institucije u rešavanju pitanja korupcije.

Učesnici su se složili da je neefikasnost pravosudnog sistema jedan od faktora koji uzrokuje negativnu percepciju korupcije. Prema njima, činjenica da su sudovi korumpirani, otvara mogucnosti za druge da se

¹ Javni puls prestavlja periodični izvještaj UNDP-a koji analizira percepciju građana o kosovskim institucijama, sa fokusom na pitanja politike, ekonomije, bezbednosti i razvoja. Za više detalja pogledajte na primer: UNDP Javni puls 11, http://www.ks.undp.org/content/kosovo/en/home/library/democratic_governance/public-pulse-11.html.

² Za UNDP, pominjanje Kosova treba shvatiti u kontekstu Rezolucije 1244 Saveta bezbednosti (1999).

³ Ovo predstavlja povećanje u odnosu na podatke iz poslednjeg javnog pulsa 11 kao i pre njega (vidi na primer, prikaz 6: Percepcija najvažnijih problema sa kojima se Kosovo suočava na stranici 10 iz Javnog pulsa 11).

uključe u korupciju i da je ne prijave, jer nemaju nijednu instituciju kojoj mogu verovati da se izbori sa korupcijom. Vec ina učesnika se složila da je podizanje svesti o korupciji veoma važno.

Metodologija

Nalazi predstavljeni u ovom izveštaju su zasnovani na istraživanju javnog mnjenja, detaljnim intervjuiima sa javnim službenicima i radu četiri fokus grupe za overu podataka.

Prikupljanje podataka za ispitivanje javnog mnjenja je zasnovano na istraživanju domaćinstava: intervjuisanje 1300 građana u njihovim domaćinstvima kroz tehniku intervjuisanja licem-u-lice uz pomoć kompjutera (TIPK). Celokupni uzorak se sastojao iz tri etnički-ekskluzivna pod-uzorka:

- I. 839 intervjeta sa Kosovskim Albancima
- II. 233 intervjeta sa Kosovskim Srbima
- III. 228 intervjeta sa ostalim Kosovskim manjinama

Ukupan uzorak za intervjuje sa javnim službenicima se sastojao od 500 intervjeta, od kojih su 276 sprovedeni sa civilnim službenicima koji rade u institucijama centralnog nivoa, i 224 su sprovedena sa civilnim službenicima koji rade u opštinama širom Kosova.

Raspodela uzorka

Diskusije u četiri fokus grupe, koje su sprovedene sa predstavnicima institucija lokalnog nivoa, centralnog nivoa, civilnim društvom, i aktivistima za rodna pitanja su imala sledeću raspodelu:

Diskusije fokus-grupa

Broj fokus-grupa	Učesnici Institucije centralnog nivoa	Učesnici Institucije lokalnog nivoa	Učesnici Civilno društvo	Učesnici Aktivisti za rodna pitanja
4	11	10	10	09

Ispitivanje javnog mnjenja, intervjeti sa javnim službenicima sa lokalnog i centralnog nivoa i diskusije fokus grupe su sprovedene od strane UBO Consulting tokom Marta – Maja 2016. godine.

Ispitanje javnog mnjenja o Korupciji

Kako bi započeli diskusiju, ispitanici su bili pitani o njihovoj opštoj percepciji o pravcu kretanja upravljanja na Kosovu. Rezultati pokazuju da je 57% stanovnika Kosova mišljenja da Kosovo ide u pogrešnom smeru, dok samo šest (6) % smatra da se stvari kreću u pravom smeru, dok 31% smatra da stvari na Kosovu ostaju iste, praćeni sa šest (6) % koji su bili neodlučni. Ovo je slično sa nalazima nedavnog Javnog Pulsa 11, gde samo 7% stanovnika Kosova izgleda da je zadovoljno ili veoma zadovoljno trenutnim političkim smerom na Kosovu.⁴

Prikaz 1. Nivo zadovoljstva opštim pravcem upravljanja na Kosovu

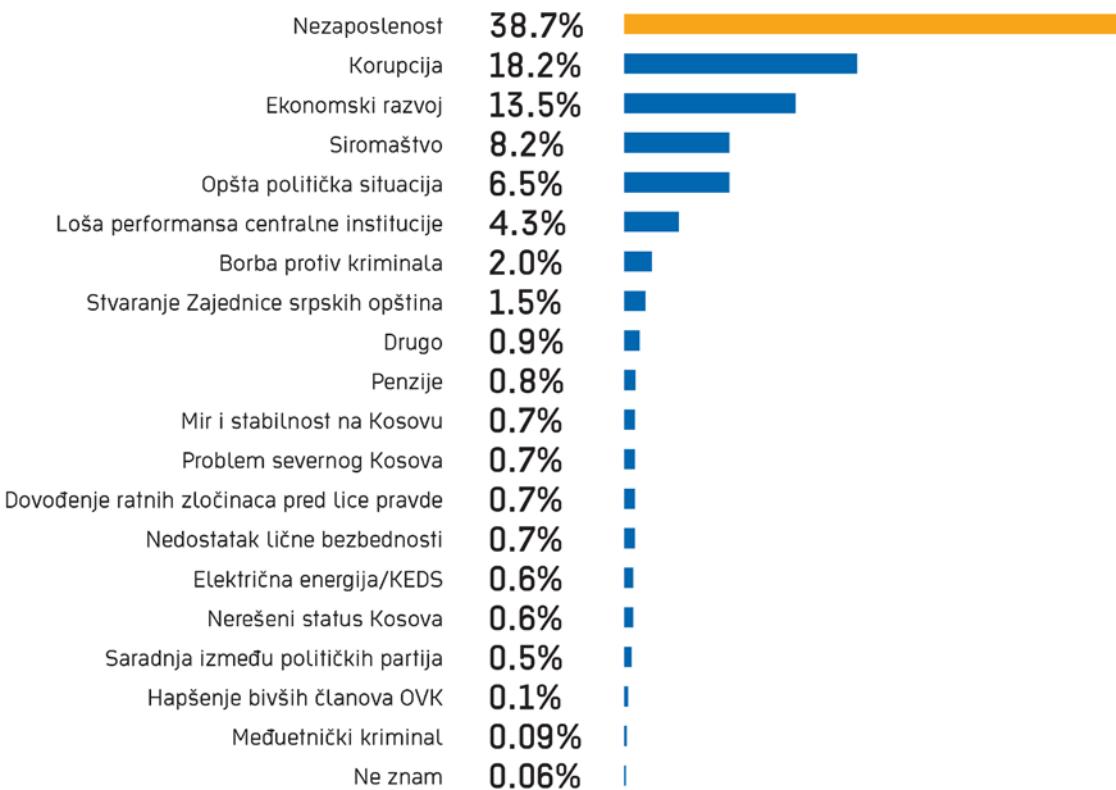
Korupcija ostaje jedan od najvažnijih problema sa kojima se danas suočava Kosovo, kako to vidi 18% ispitanih građana. Ovaj procenat stavlja korupciju kao drugi najveći problem kojim se Kosovo danas suočava, prateći samo nezaposlenost koja se smatra od 39% ispitanika kao najvećim problemom. Ova dva problema prate "ekonomski razvoj" (14%), "siromaštvo" (8%), i "opšta politička situacija" (7%).

Ovo predstavlja uspon u odnosu na "tradicionalno" treće mesto koje je korupcija imala u većini, ako ne i svim, ranijim izvještajima Javnog Pulsa.⁵ Jedno od objašnjenja za ovaj uspon može biti to da je, u periodu kada je sprovedeno istraživanje, kao deo ispunjenja kriterijuma za proces liberalizacije viza, borba protiv korupcije označena kao najvažniji uslov, stavljajući je tako vrlo visoko na dnevni red medija i javnog mnjenja. Drugo objašnjenje može biti da su ispitanici skloniji da identifikuju korupciju kao najveći problem prilikom učešća u ciljanim anketama koje detaljnije prate fenomen korupcije, za razliku od ankete koja analizira opšte društveno-ekonomske trendove. Bez obzira na to, jasno je da je korupcija duboko ukorenjena u vrh piramide problema koji dotiču građane Kosova i to je blisko povezano sa uviđenim nedostatkom ekonomskog blagostanja.

⁴ Vidi UNDP Javni puls 11, stranica 4.

⁵ Vidi Prikaz 6: Percepcija najvećih problema sa kojima se suočava Kosovo, UNDP Javni puls 11, stranica 10.

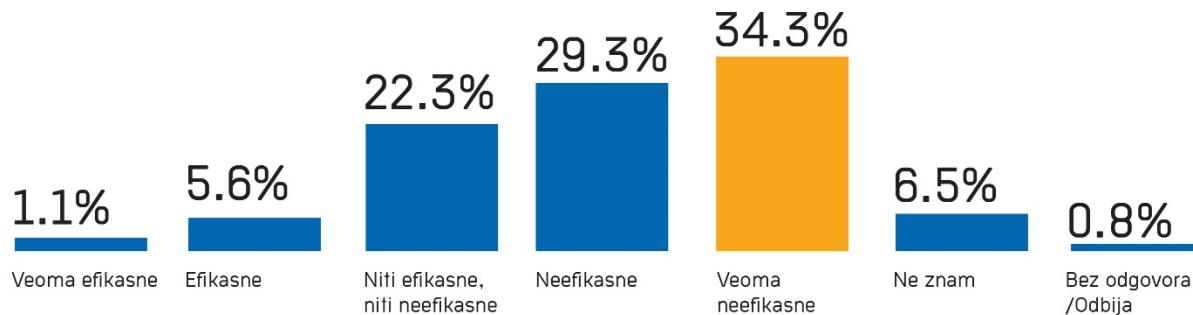
Prikaz 2. Percepcija najvažnijih problema sa kojima se suočava Kosovo danas

Većina anketiranih ispitanika, 58% njih, smatra da se nivo korupcije na Kosovu nije promenio u poslednjih 12 meseci. S druge strane, 31% smatra da je korupcija porasla, u poređenju sa 12% koji misle da se smanjila. Što se tiče zadovoljstva institucionalnim naporima u borbi protiv korupcije, većina ispitanika (64%) je videla ove akcije kao "neefikasne" ili "veoma neefikasne". Samo 7% ispitanika je reklo da smatra ove napore "efikasnim" ili "veoma efikasnim". Ovo se odnosi na ukupni niski nivo zadovoljstva stanovnika Kosova svojim institucijama, koje je za većinu institucija ispod 20%.⁶

⁶ Videti, Tabelu 1: Nivo zadovoljstva stanovnika Kosova ključnim izvršnim, zakonodavnim i sudskim institucijama, UNDP Javni puls 11, stranica 4.

Prikaz 3. Zadovoljstvo institucionalnim naporima u borbi protiv korupcije

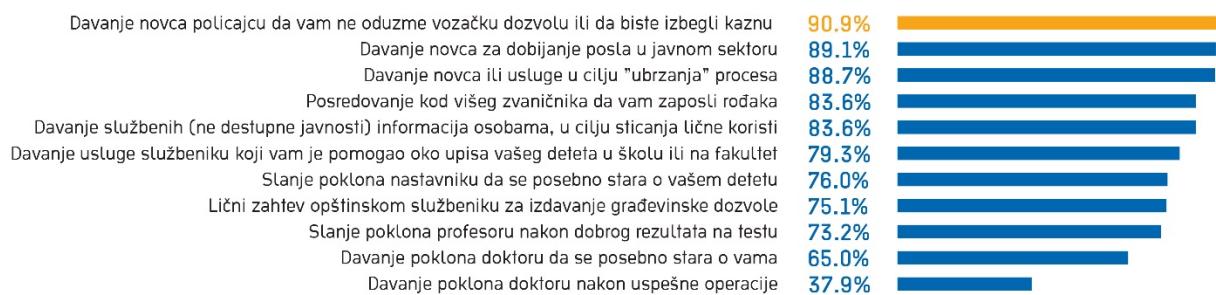
Rasprostranjenost korupcije i Lična iskustva

Da bi bolje razumeli percepciju ispitanika o rasprostranjenosti korupcije u raznim institucijama javnog sektora, istraživanje je tražilo da analizira koja dela ispitanici kvalificuju kao koruptivna. Rezultati ispitivanja javnog mnjenja pokazuju da ispitanici u izuzetno visokom procentu identifikuju kako i korupcija sitnih i ona velikih razmara imaju jednak koruptivni efekat. Preciznije, 85% ispitanika vidi "davanje novca policajcu da ne oduzme vozačku dozvolu ili da izbegne novčanu kaznu", 91% ispitanika smatra "davanje novca da bi dobili posao u javnom sektoru", i 89% smatra "davanje gotovine ili činjenje usluge, kako bi ubrzao proces" kao koruptivna dela. Kao što je prikazano na prikazu ispod, drugi slični postupci takođe spadaju pod korupciju za većinu ispitanika. Međutim, jedno delo koje se smatra korupcijom od samo 38% ispitanika je "davanje poklona doktoru nakon uspešne operacije".

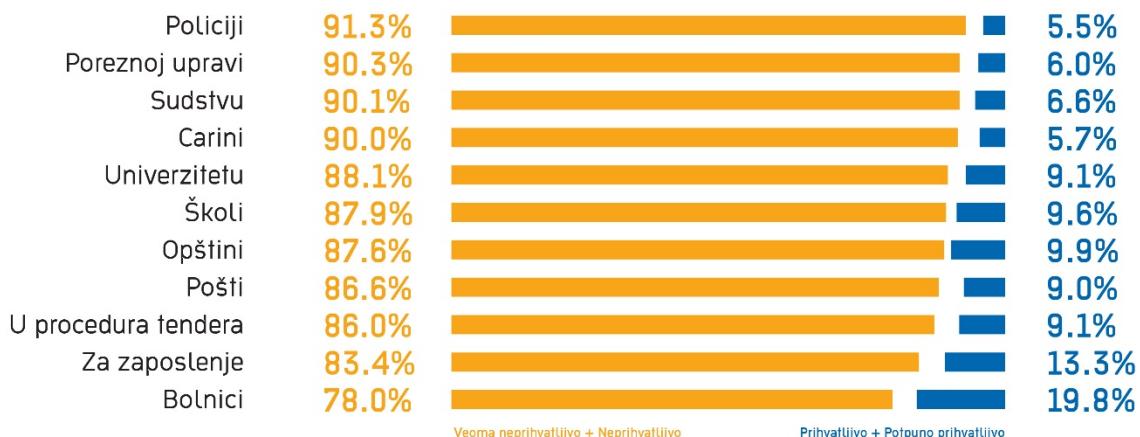
Na pitanje koliko je prihvatljivo za osobe da daju novac, poklone ili pruže usluge za rešavanje problema pri raznim institucijama, velika većina njihovih odgovora je spala u kategorije "neprihvatljivo" i "potpuno neprihvatljivo". U skladu sa prethodnim pitanjem, bio je veći procenat ljudi (20%) koji smatra da je davanje novca, poklona ili pružanje usluge u bolnici kako bi nešto završili "prihvatljivo" ili "potpuno prihvatljivo".

Ova blagost ka razumevanju koruptivnih dela u zdravstvenom sektoru se može objasniti ranjivošću koju ispitanici osećaju pre i posle suočavanja sa institucijom zdravstvenog sektora. Iako 65% ispitanika smatra da je davanje poklona ili mita kako bi bili bolje zbrinuti koruptivno delo, samo 38% smatra da je davanje poklona doktoru nakon uspešne operacije korupcija.

Prikaz 4. Koja dela spadaju pod javni fenomen "korupcije"?

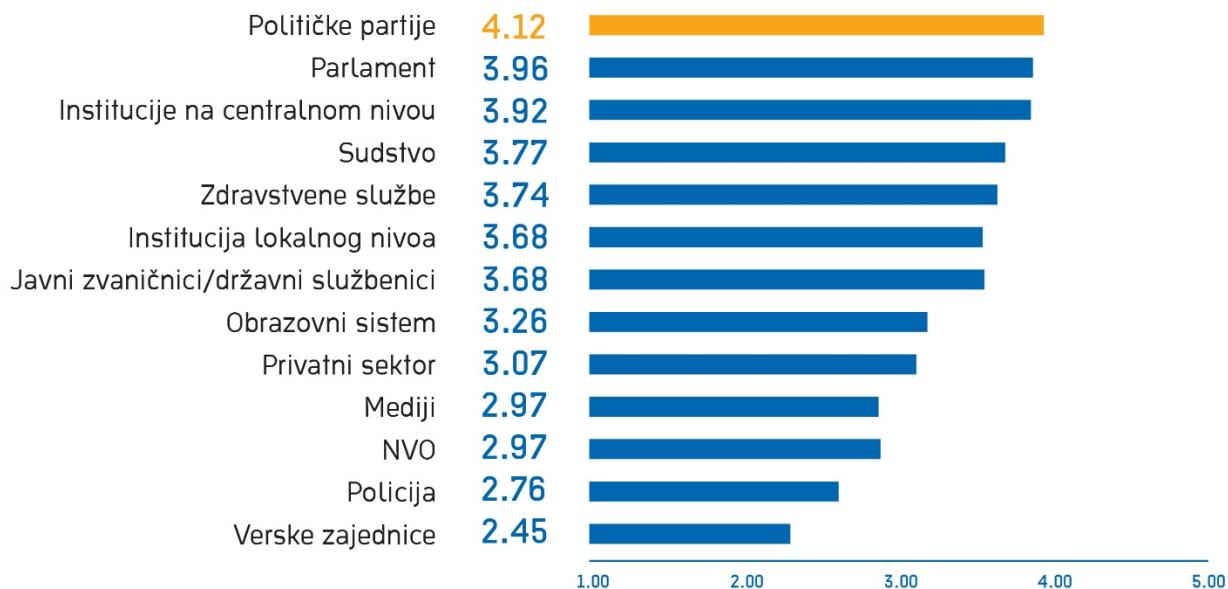

Prikaz 5. Koliko je prihvatljivo za osobu da daje novac, poklon ili pruži uslugu kako bi pomogao rešavanju nečijeg problema u ...

Što se tiče percepcije korupcije u javnom sektoru na Kosovu, ispitanici su bili zamoljeni da rangiraju rasprostranjenost korupcije u raznim sektorima i institucijama na skali od 1 do 5 (1= nije rasprostranjena, 5= veoma rasprostranjena). Rezultati pokazuju da građani Kosova vide političke stranke (4.12), Skupštinu Kosova (3,96) i institucije centralnog nivoa (3,92), kao najkorumpirani sektore, blisko praćene pravosuđem (3.77), zdravstvenim uslugama (3,74) i institucijama lokalnog nivoa (3,68), dok su verska tela (2,45) i policija (2,76) viđeni kao najmanje korumpirani.

Prikaz 6. Percepције o rasprostranjenosti korupције у различитим секторима и институцијама на Косову

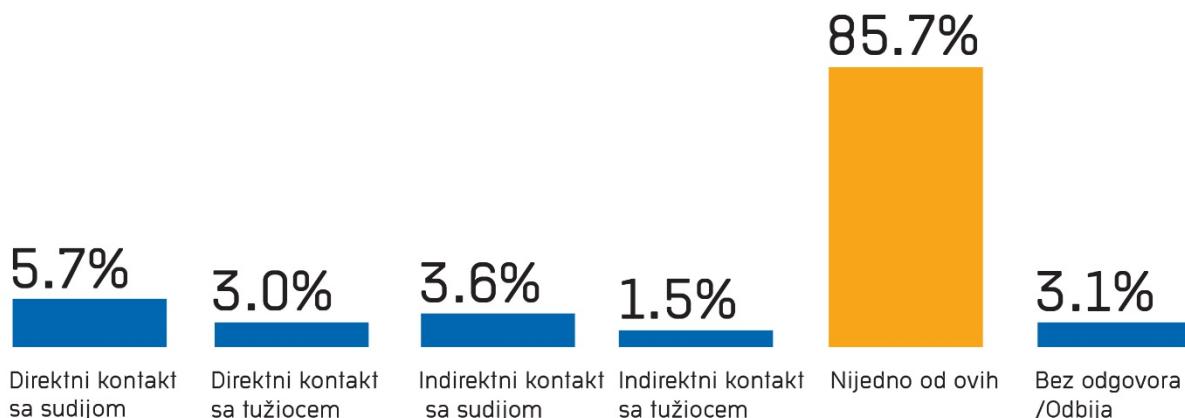
Ovi rezultati su u skladu sa nalazima UNDP Javnog pulsa 11⁷, gde su isto centralne institucije, pravosuđe i zdravstvo viđeni kao najkorumpirane institucije/sektori. Povećanje nezadovoljstva političkim partijama i

⁷ Videti Tabelu 4: Percepције prevlađivanja korupције visokog nivoa u nacionalним i međunarodnim institucijama na Kosovu, UNDP Javni puls 11, stranica 12.

Skupštinom Kosova je jasan odraz političkih previranja kojih smo svedoci u prethodnim mesecima, što je takođe konstatovano padom zadovoljstva opštim političkim smerom na Kosovu.⁸

Merenje smatranog i stvarnog nivoa korupcije kroz lična iskustva je bio jedan od ciljeva ovog istraživanja. Istraživanje je detaljnije gledalo u lična iskustva ispitanika u suočavanju sa javnim institucijama u poslednjih 12 meseci i svedočenjem korupcije iz prve ruke. Opisujući direktnе kontakte sa pravosuđem, oko 9% ispitanika je izjavilo da su imali direktan ili indirektn kontakt sa sudijom, i oko 5% je reklo da su imali kontakte sa tužiocem tokom proteklih 12 meseci.

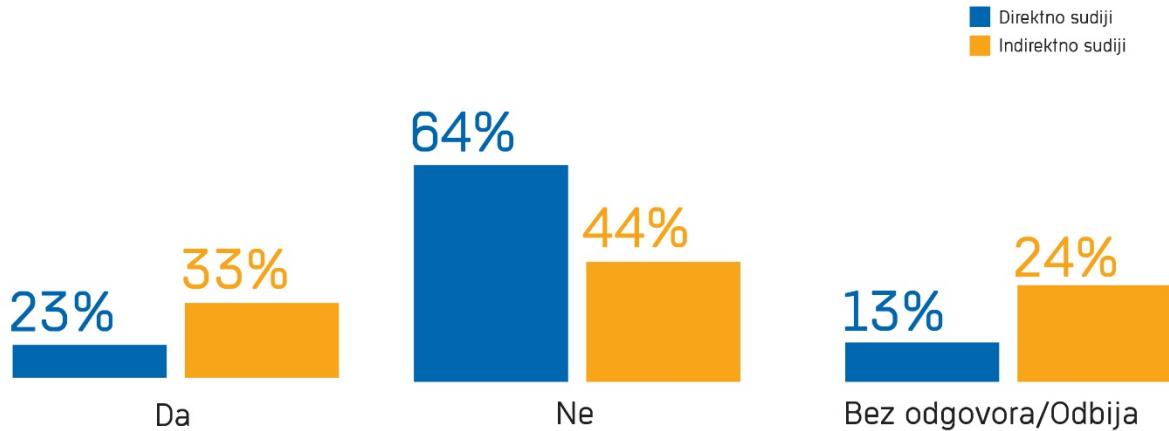
Prikaz 7. Procenat ispitanika u poslednjih 12 meseci koji su imali direktan ili indirektn kontakt sa sudijom ili tužiocem.

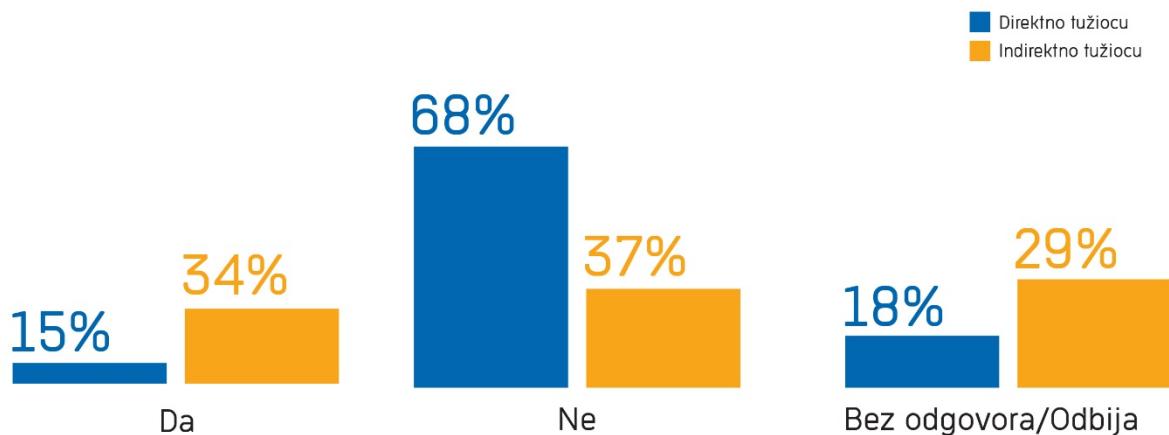
Dvadeset tri odsto onih koji su imali direktan kontakt sa sudijom, i 33% onih koji su imali indirektn kontakt sa sudijom je tvrdilo da su dali poklon, robu ili dodatni novac; dok u vezi sa tužiocima, 15% onih koji su imali direktan kontakt sa tužiocem i 34% onih koji su imali neposredan kontakt sa tužiocem je tvrdilo da je dalo poklon, robu ili dodatni novac. Kako za sudije tako i za tužioce, većina ispitanika koji su izjavili da su dali robu, poklon ili ekstra novac tužiocima, uradili su to samo jednom u poslednjih 12 meseci, dok je samo nekoliko njih navelo da su to uradili dva puta u tom periodu.

⁸ Ibid, stranica 5.

Prikaz 9. Procenat ispitanika u poslednjih 12 meseci, koji su dali poklon, neko dobro ili dodatni novac za sudije (sa izuzetkom tačnog iznosa zvaničnih taksi).

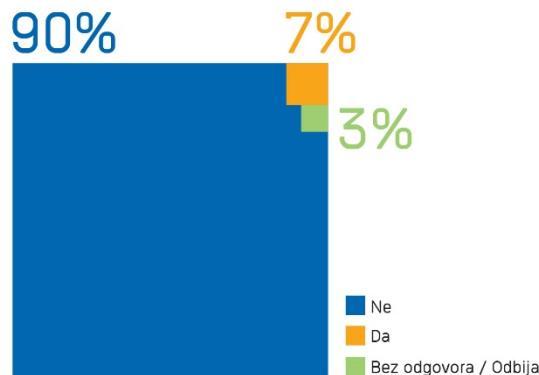

Prikaz 10. Procenat ispitanika u poslednjih 12 meseci, koji su dali poklon ili neko dobro ili dodatni novac za tužiocu (sa izuzetkom tačnog iznosa zvaničnih taksi)

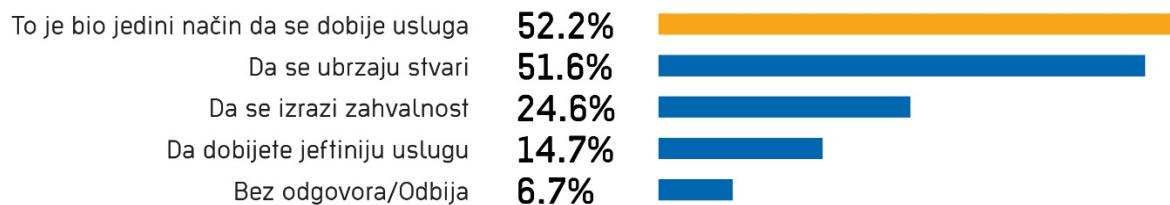
Osim kontakta sa sudijama i tužiocima u poslednjih 12 meseci, oko 7% ispitanika je izjavilo da su imali direktni kontakt sa administrativnim osobljem suda ili tužilaštva i jedan u četiri od njih su izjavili da su morali da daju poklon, robu ili dodatni novac za osoblje sudstva/tužilaštva, jednom ili dva puta u poslednjih 12 meseci.

Prikaz 11. Procenat ispitanika koji su u poslednjih 12. meseci trebali da daju osobljlu u sudovima ili tužilaštvima poklon, neku robu ili ekstra novac (izuzev tačnog iznosa zvaničnih taksi)

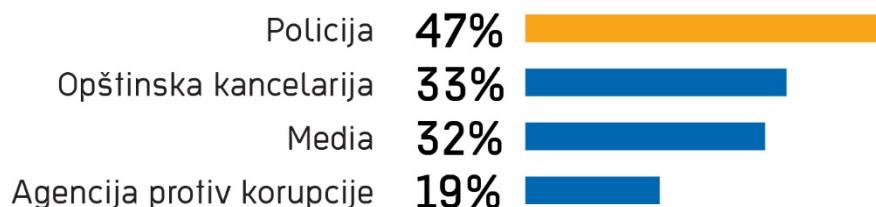
Većina ispitanika koji su izjavili da su dali ekstra novac ili poklone administrativnom osoblju u sudovima ili tužilaštvima, izjavili su da su to učinili ili kako bi dobili uslugu (52%) ili kako bi ubrzali stvari (52%). Dok je oko 7% njih odbilo da navedu razloge za davanje ekstra novca ili poklona.

Prikaz 12. Razlozi za plaćanje ekstra novca ili davanja poklona administrativnom osoblju u sudovima ili tužilaštvima

Vezano za Policiju Kosova, od 26% ispitanika koji su izjavili da su bili u direktnom kontaktu sa Policijom Kosova, samo 5% njih je reklo da su dali poklon, ekstra novac ili neku robu. Glavni razlog davanja novca, poklona ili robe policiji je bio kako bi izbegli saobraćajne kazne za prekršaje (47%). Drugi interesantni razlozi su bili „da izraze zahvalnost“ (33%) i „zašto je to bio jedini način da se dobije usluga“ (32%).

Prikaz 18. Institucije u kojima je prijavljena korupcija

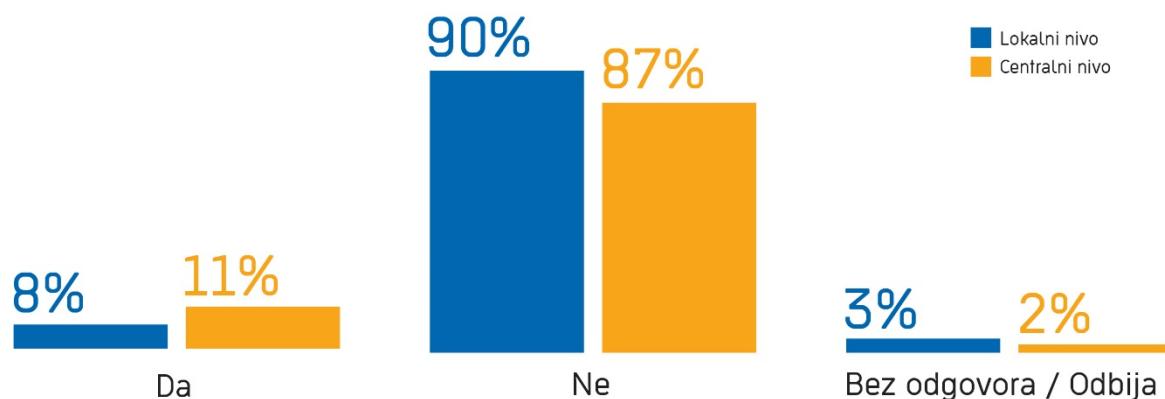

Rezultati agencija za sprovođenje zakona pokazuju da, što se tiče pravosuđa, visok procenat spoznate korupcije nije praćen stvarnim slučajevima korupcije, a za Policiju Kosova to jedino potvrđuje trend da je

jedna od najpouzdanijih institucija od strane javnosti kada je u pitanju percepcija i stvarno prijavljivanje korupcije.⁹

Drugi sektor o kojem se raspravljalo sa ispitanicima je bio o osoblju lokalnog i centralnog nivoa administracije. Oko 37% ispitanika je reklo da su bili u direktnom kontaktu sa osobljem javne administracije na lokalnom nivou, a 11% su bili u kontaktu sa osobljem javne administracije na centralnom nivou. Na pitanje da li su morali da daju poklone, robu ili ekstra novac za osoblje javne administracije, 8% onih koji su imali kontakt sa osobljem na lokalnom nivou i 11% onih koji su imali kontakt sa osobljem na centralnom nivou, rekli su morali da im daju ekstra novac, poklone ili robu.

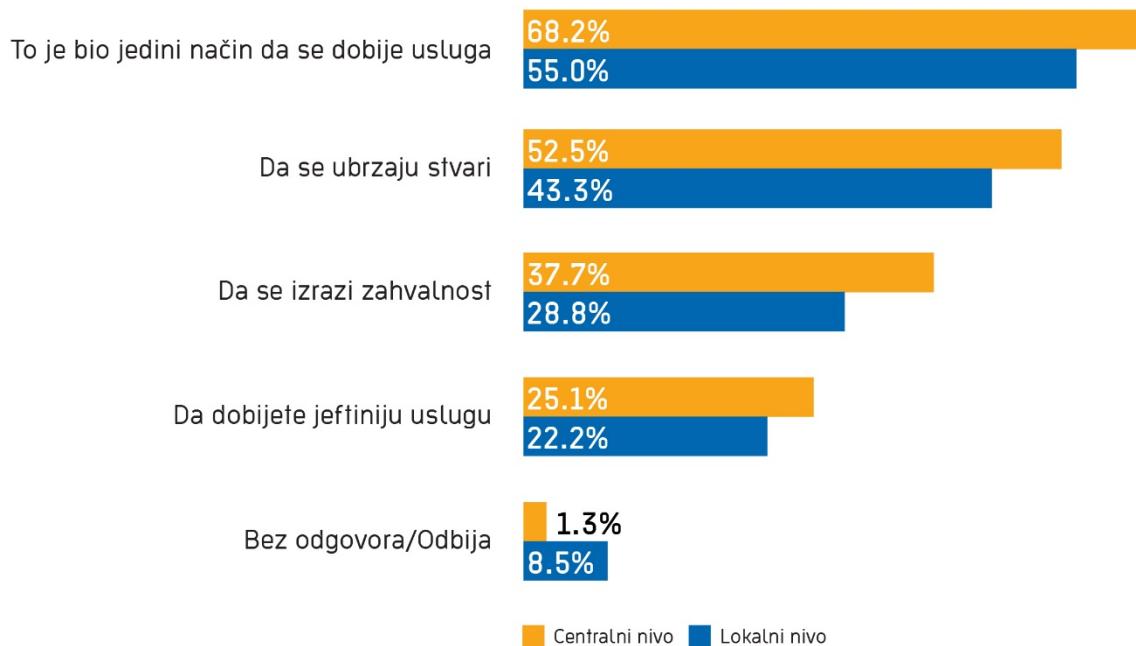
Prikaz 14. Procenat ispitanika koji su dali poklon, robu ili neki ekstra novac za osoblje na lokalnom ili centralnom nivou javne administracije u poslednjih 12. meseci (izuzev tačnog iznosa zvaničnih taksi).

Dva glavna razloga za davanje novca osoblju administracije na lokalnom i centralnom nivou su bili ili kako bi dobili uslugu (68% na centralnom nivou, 55% na lokalnom nivou), ili kako bi ubrzali stvari (53% na centralnom nivou, 53% na lokalnom nivou). Dok je od 9% onih koji su dali poklone, novac, robu osoblju na lokalnom nivou i 1% onih koji su dali poklone, novac, robu osoblju na centralnom nivou odbilo da pruži razloge zašto su to učinili.

⁹ Videti, Tabelu 4: Percepције о распространjenости велике корупције у националним и међunarодним институцијама на Косову, UNDP Javni Puls 11, странica 12, који садржи податке од Новембра 2010 до Априла 2016. године

Prikaz 15. Razlozi za plaćanje ekstra novca ili davanja poklona osoblju administracije na lokalnom i centralnom nivou.

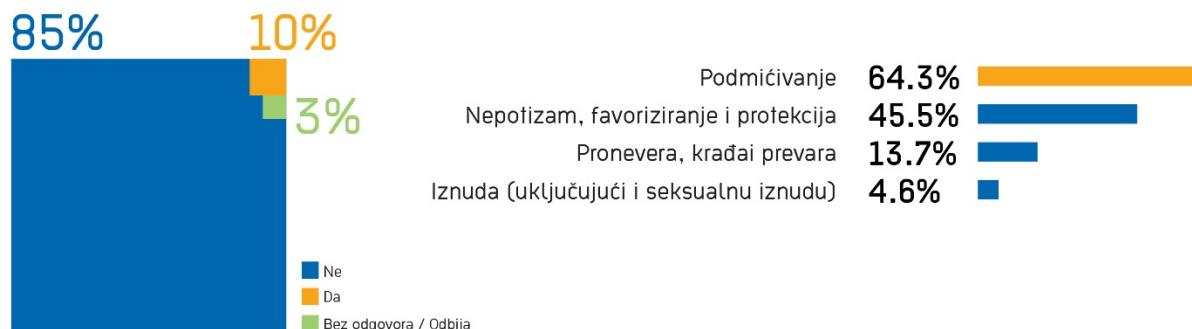
Dva specifična sektora od interesa za anketu, vezano za rad UNDP-ovog Projekta podrške u naporima borbe protiv korupcije (SAEK), bili su zdravstvo i obrazovanje. Što se tiče zdravstvenih usluga, rezultati anketne pokazuju da najveći procenat ispitanika koji tvrde da su imali iskustvo iz prve ruke u korumpiranju, dajući ekstra novac, poklone i robu, pripada ovom sektoru. Od 61% ispitanika koji su imali direktni kontakt sa medicinskim osobljem u poslednjih 12. meseci, 18% njih je izjavilo da su trebali da im daju novac, poklon ili robu. Dva glavna razloga koji su pomenuti od ispitanika, o tome zašto su morali da daju novac, poklone ili robu, bili su: „to je bio jedini način da se dobije usluga“ (55%) i „kako bi smo ubrzali stvari“ (53%). Što se tiče zdravstvenih usluga, bez obzira na kulturnu nejasnoću o tome šta čini korupciju u nekim slučajevima, rezultati potvrđuju trend koji je konstatovan u ranijim izveštajima o javnom pulsu, da se zdravstvene usluge smatraju kao jedan od najkorumpiranih sektora.¹⁰

Što se tiče sektora obrazovanja, samo je 2% (11 ispitanika) od 43% ispitanika koji su rekli da su imali direktni kontakt sa osobljem osnovnih i srednjih škola ili univerziteta tvrdilo da su morali da daju ekstra novac, poklone ili robu školskom ili univerzitetskom osoblju. Četiri njih je bilo koji su dali sa ciljem da prođu razred ili dobiju bolju ocenu, tri njih je to uradilo kako bi registrovali sebe, člana(ove) porodice ili prijatelja(e), troje drugih kako bi izrazili zahvalnost, a jedan od njih je odbio da pruži razlog.

Oklevanje građana Kosova da prijavljuju korupciju koju posvedoče u svakodnevnom životu ili na radnom mestu, takođe je ilustrovano u ovom istraživanju. Što se tiče direktnе osvedočene korupcije, oko 10% ispitanika je izjavilo da su bili svedoci korupcije. Najčešći oblik svedočenja korupcije je podmićivanje (64%), zatim nepotizam, favorizovanje, pokroviteljstvo (45%), prnevera, krađa, prevara (14%) i na kraju iznuda (5%).

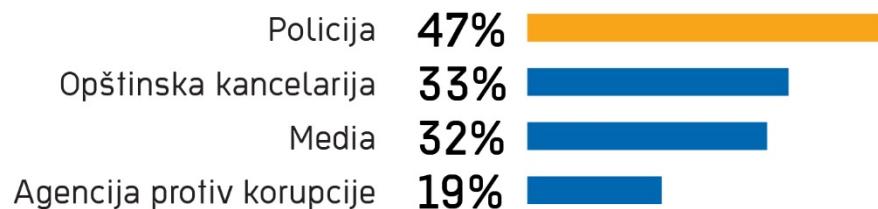
¹⁰ Ibid

Prikaz 16 i 17. Procenat ispitanika koji su posvedočili korupciju i vrste korupcija kojih su bili svedoci

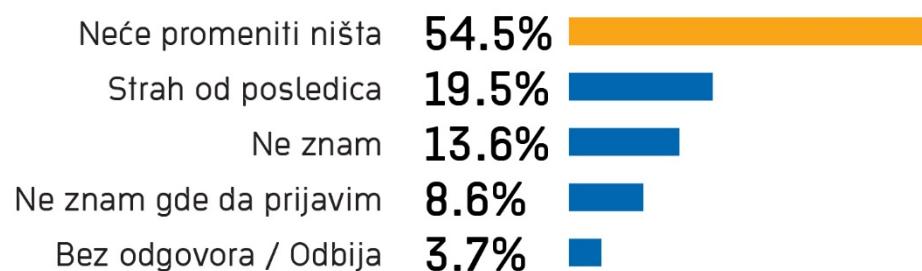

Međutim, kada je reč o izveštavanju osvedočene korupcije, samo 9% od 131. ispitanika koji su izjavili da su posvedočili korupciju, izjavili su da su je prijavili, dok je 86% njih reklo da je nisu prijavili i 5% su odbili da odgovore na pitanje. 44% od onih koji su prijavili korupciju su to učinili u policiji, 31% su ga prijavili u opštinskoj kancelariji, 13% su to prijavili medijima, i isti procenat su prijavili Agenciji za borbu protiv korupcije. Većina onih koji su rekli da nisu prijavili korupciju, učinili su to iz dva razloga: 55% su rekli da neće učiniti nikakvu razliku ili 19% njih nisu prijavili jer su se plašili posledica. Oko 14% njih su rekli da nemaju poseban razlog zašto nisu prijavili korupciju koju su posvedočili, praćeno od 9% onih koji su rekli da nisu sigurni gde da prijave, a 4% njih je odbilo da pruže odgovor.

Prikaz 18. Institucije u kojima je prijavljena korupcija

Prikaz 19. Razlozi za ne prijavljivanje osvedočene korupcije.

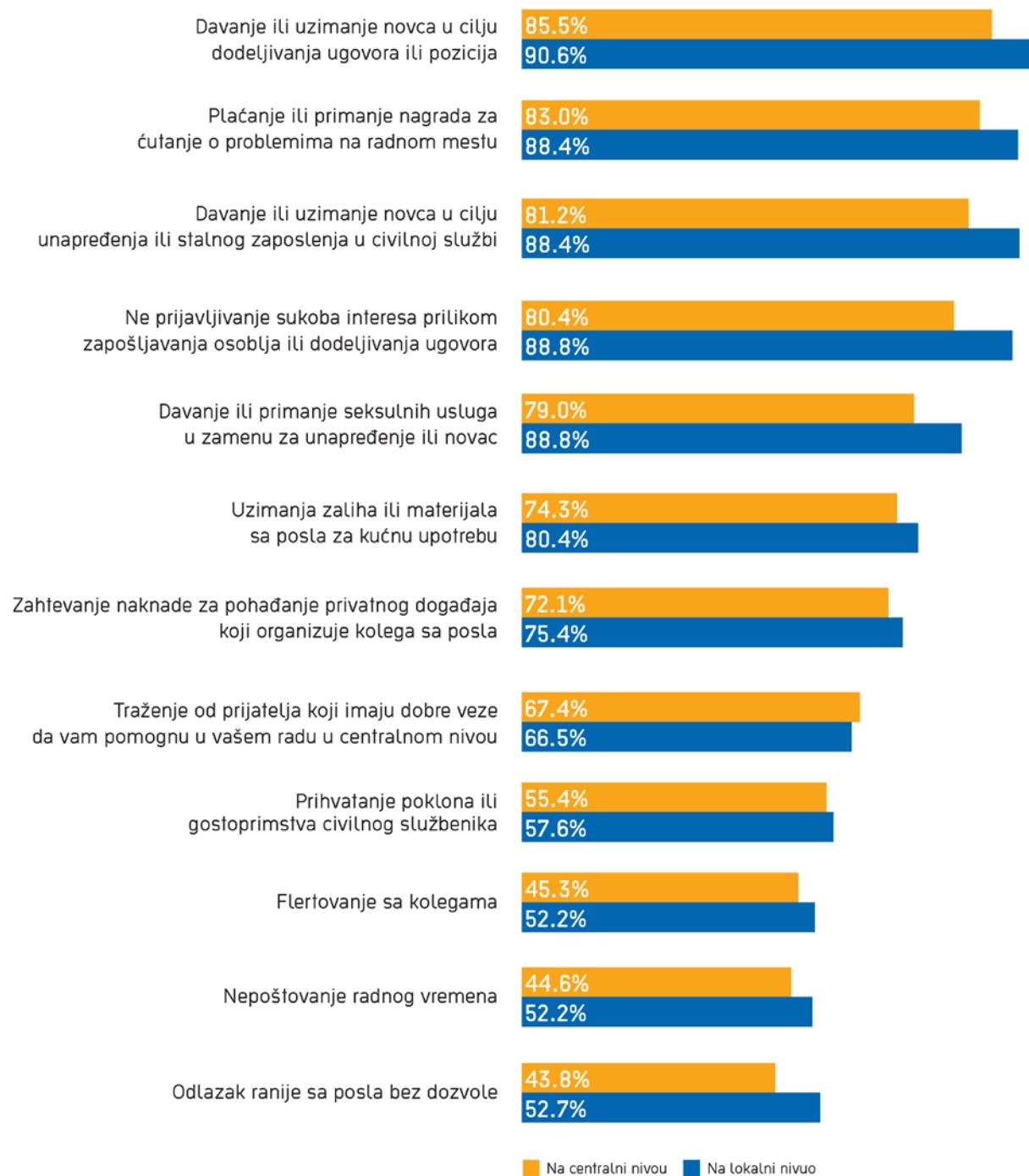

Ako se uzme u obzir opšti broj ispitanika u anketi, to znači da je samo 1% anketiranih ispitanika, ili 9% onih koji su svedočili korupciji, je zapravo prijavilo korupciju, što pokazuje da još uvek postoji nepoverenje u institucijama koje su zadužene za sprečavanje i borbu protiv korupcije i da institucionalni mehanizmi i mehanizmi civilnog društva za prijavu i rešavanje korupcije trebaju da se dodatno ojačaju.

Zaposleni u javnom sektoru i korupcija

Ciljana ankešta sa javnim službenicima na lokalnom i centralnom nivou je početno bila uperena na to da se utvrdi šta službenici smatraju korupcijom na radnom mestu. Većina javnih funkcionera, preko 85% njih, odgovorili su da se sledeći postupci na radnom mestu smatraju koruptivnim: plaćanje ili primanje naplata za dodelu ugovora ili pozicija (85,5% službenika centralnog nivoa i 90,6% službenika opštinskog nivoa); Plaćanje ili primanje nagrada za čutanje o problemima na radnom mestu (83,0% službenika centralnog nivoa i 88,4% službenika opštinskog nivoa), plaćanje ili primanje naplata za unapređivanje ili za stalni posao u civilnoj službi (81,2% službenika centralnog nivoa i 88,4% službenika opštinskog nivoa); i za neprijavljanje sukoba interesa prilikom zapošljavanja ili dodele ugovora (80,4% službenika centralnog nivoa i 88,8% službenika opštinskog nivoa). Osim toga, manji broj ispitanika smatra da „ranije napuštanje posla bez dozvole“ (43,8. % službenika centralnog nivoa i 52,7% službenika opštinskog nivoa), „nepoštovanje radnog vremena“ (44,6% službenika centralnog nivoa i 52,2% službenika opštinskog nivoa), i „flertovanje sa kolegom“ (45,3% službenika centralnog nivoa i 52,2% službenika opštinskog nivou) su koruptivne prakse.

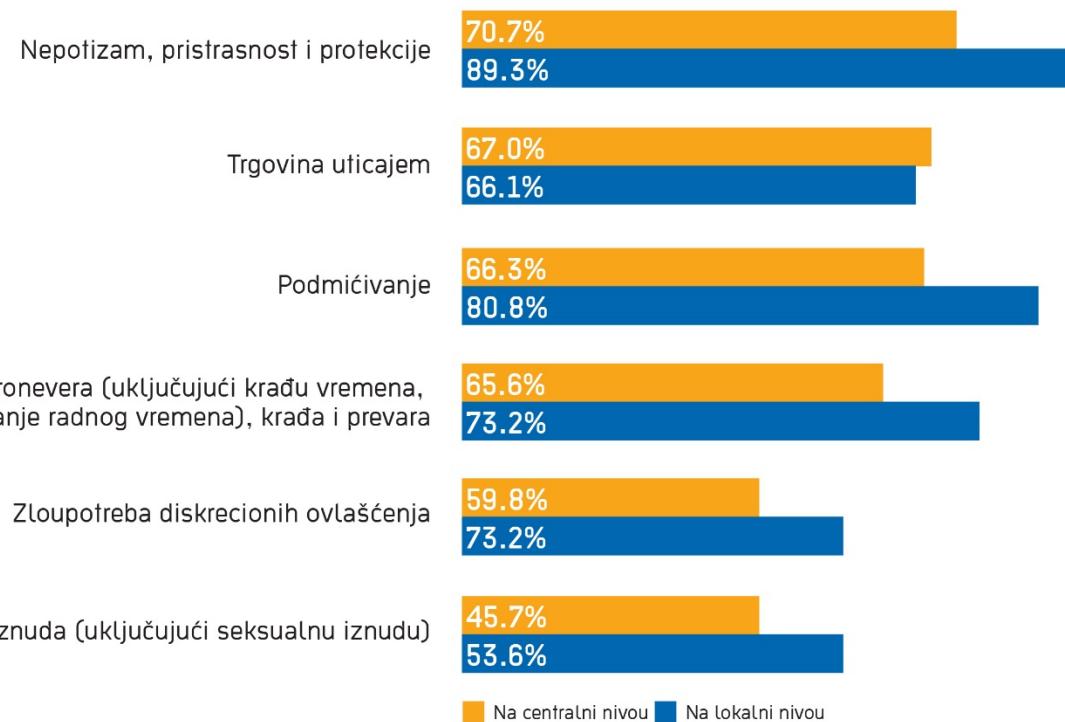
Prikaz 20. Prakse na radnom mestu koje se smatraju koruptivnim

Što se tiče oblika korupcije koji su široko rasprostranjeni po celoj civilnoj službi na Kosovu, većina zvaničnika oba nivoa institucija veruje da je civilna služba Kosova prepuna „nepotizmom, favorizovanjem i pokroviteljstvom“, „trgovanje uticajem“ i „proneverom (uključujući krađu radnog vremena ne poštujući radno vreme), kraća i prevara.“ U vezi sa pitanjima postojanja podmićivanja institucija na opštinskem nivou, postoji razlika od oko 15% između opštinskih i centralnih institucija vezano za postojanje podmićivanja u civilnoj

službi; (80,8%) smatra da podmićivanje postoji u civilnoj službi, dok samo (66,3%) onih koji rade u institucijama na centralnom nivou veruju da podmićivanje postoji u civilnoj službi na Kosovu. S druge strane, manje od polovine ispitanika smatraju da „iznude (uključujući i seksualno iznuđivanje)“ postoji u celoj civilnoj službi na Kosovu. Ovaj poslednji rezultat je sličan onome što je izvešteno od strane UNDP-a u 2014. godini, gde je 46,9% ispitanika ankete smatralo da je „iznuda (uključujući i seksualno iznuđivanje)“ preovlađujući oblik korupcije.¹¹

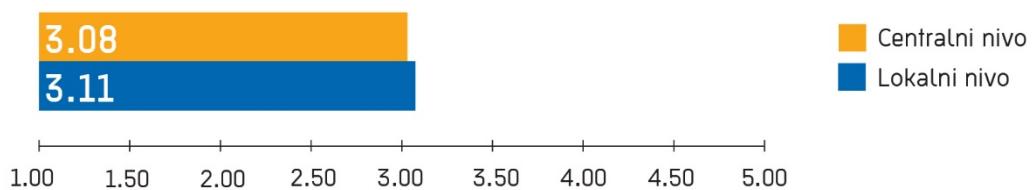
Prikaz 21. Percepције о обличима корупције које постоје по civilnoj službi на Косову

Vezano za ukupnu rasprostranjenosti korupcije u civilnoj službi na Kosovu, slični rezultati su prikazani u proseku na opštinskom i centralnom nivou. Na opštinskom nivou, prosek je 3.11, dok je na centralnom nivou prosek 3.08 rangiran na skali od 1 do 5 gde je 1 „nije rasprostranjeno“ a 5 „veoma rasprostranjeno“.

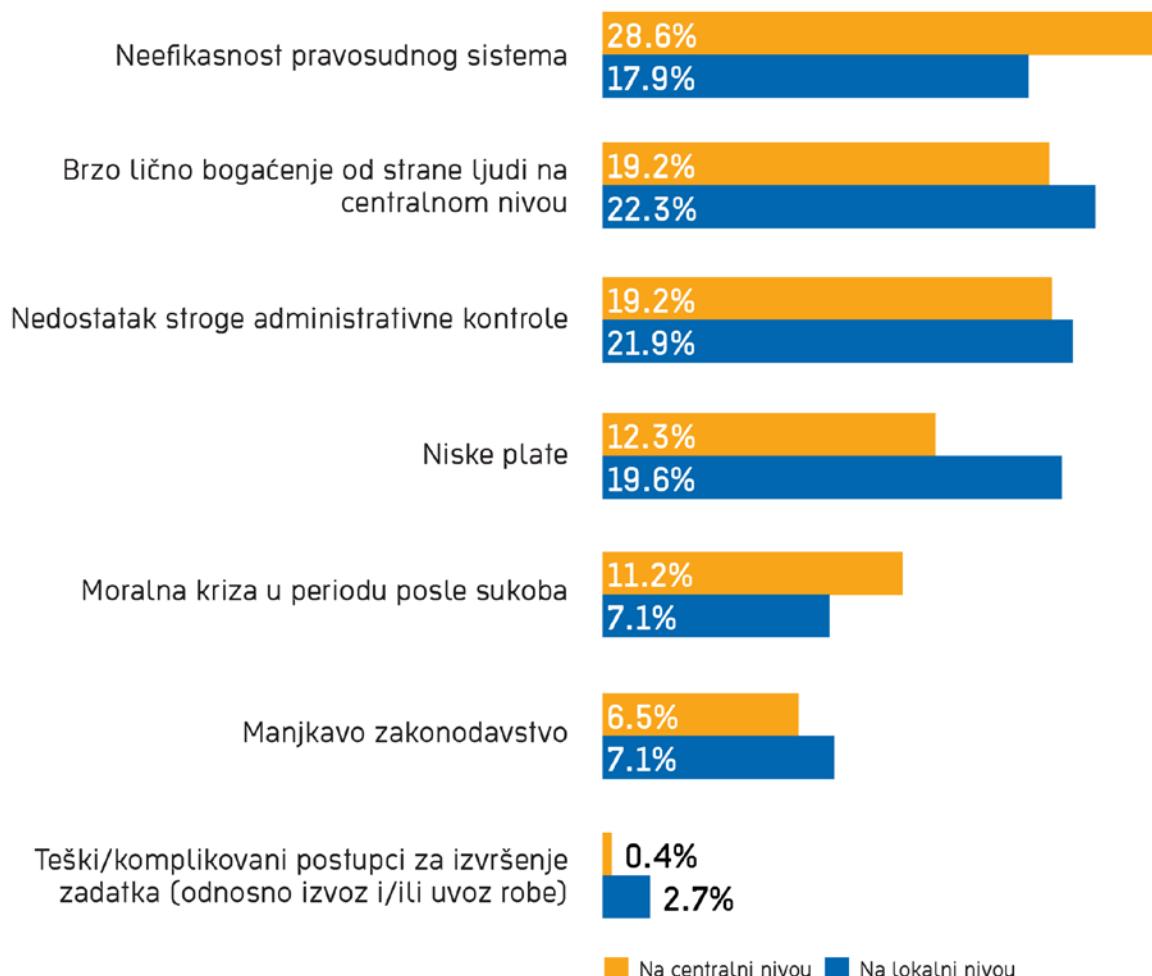
¹¹ UNDP Kosovo, Izveštaj „Rizici i Ranjivosti Korupcije Vezani za Rodnu Ravnopravnost u Civilnoj Službi na Kosovu“, stranica 24.

Prikaz 22. Rasprostranjenost korupcije u civilnoj službi na Kosovu

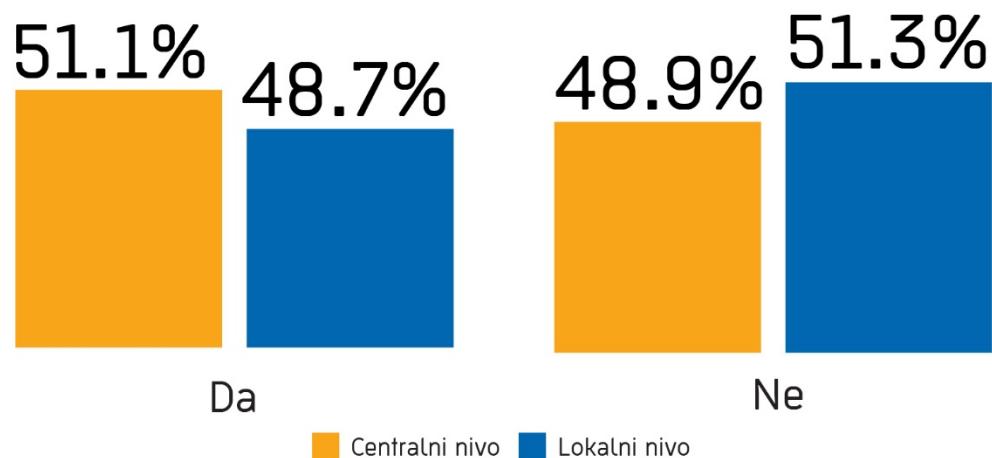
Kada je reč o faktorima koji izazivaju korupciju u civilnoj službi na Kosovu, 28,6% službenika centralnog nivoa su izabrali „neefikasnost pravosudnog sistema“, zatim 19,2% onih koji su izabrali „brzo bogaćenje se pokušava od ljudi na vlasti“ i 19,2 % onih koji veruju da postoji „nedostatak striktne administrativne kontrole.“ S druge strane službenici na opštinskom nivou su prvo naveli „brzo lično bogaćenje se pokušava od ljudi na vlasti“(22,3%), „nedostatak striktne administrativne kontrole“ (21,9%) i „niske plate službenika u javnom sektoru“(19,6%) kao glavne faktoare koje izazivaju korupciju u civilnoj službi na Kosovu.

Prikaz 23. Najvažniji faktori koji izazivaju korupciju u civilnoj službi na Kosovu

Sličan trend nespremnosti da prijave koruptivne prakse, osvedočene slučajeve i podsticanje na korupciju su viđene kako sa javnim službenicima, tako i sa opštom javnošću. Oko 51% službenika u institucijama na centralnom nivou i oko 49% službenika u institucijama na opštinskom nivou tvrde da su bili očevici korupcije. Kao što se vidi iz Slike 25. ispod, većina ispitanika iz oba nivoa institucija (40,9% centralnih i 41,5% opštinskog nivoa) su bili svedoci „nepotizma, favorizovanja i pokroviteljstva.“ S druge strane, mali broj ispitanika su bili svedoci „iznude (uključujući i seksualno iznuđivanje)“ i „mita“ na njihovom radnom mestu. Međutim, iako je broj ispitanika iz oba nivoa prilično visok kada je u pitanju svedočenje bilo kojeg oblika korupcije na njihovom sadašnjem radnom mestu, taj broj je znatno manji kada je u pitanju izveštavanje bilo kojeg oblika korupcije, na oba nivoa. Kao što se vidi na slici 26. samo 28,2% sa centralnog nivoa i 18,3% službenika opštinskog nivoa su prijavili korupciju koju su posvedočili.

Prikaz 24. Procenat ispitanika koji su posvedočili korupciju na svom radnom mestu

Prikaz 25. Procenat ispitanika koji su posvedočili korupciju na svom radnom mestu

Prikaz 26. Procenat ispitanika koji su prijavili korupciju koju su posvedočili

Većina ispitanika sa oba nivoa koji nisu prijavili korupciju, ne daju nikakav razlog za to. Među onima koji nisu prijavili korupciju, 18% njih je izjavilo da je nisu prijavili jer postoji nedostatak poverenja u institucijama koje se bave korupcijom. Bilo je i drugih razloga takođe koji su navedeni od strane ispitanika kao što su „strah od osvete“, „nedostatak važećih dokaza“, „nije njihova dužnost da prijave“, i „plaše se da će izgubiti posao.“

Prikaz 27. Razlozi za neprijavljanje korupcije koja je osvedočena.

Slična je situacija među onima od kojih se tražilo da učestvuju u koruptivnim praksama. 31.7% ispitanika iz opštinskog nivoa i 17% ispitanika iz centralnog nivoa su bili upitani u nekom trenutku da učestvuju u korupciji. Međutim, 80% njih je izjavilo da nisu prijavili to (59,9% na centralnom nivou i 56,1% na opštinskom nivou)

nisu dali poseban razlog za to. Zabrinjavajuće je da je više od 20% ispitanika izjavilo da je razlog za neprijavljanje nedostatak poverenja u institucijama koje se bave korupcijom.

Prikaz 28. Procenat onih koji nisu prijavili korupciju od kojih se tražilo da učestvuju u njoj.

Prikaz 29. Razlozi za neprijavljanje korupcije za koju im je traženo da učestvuju

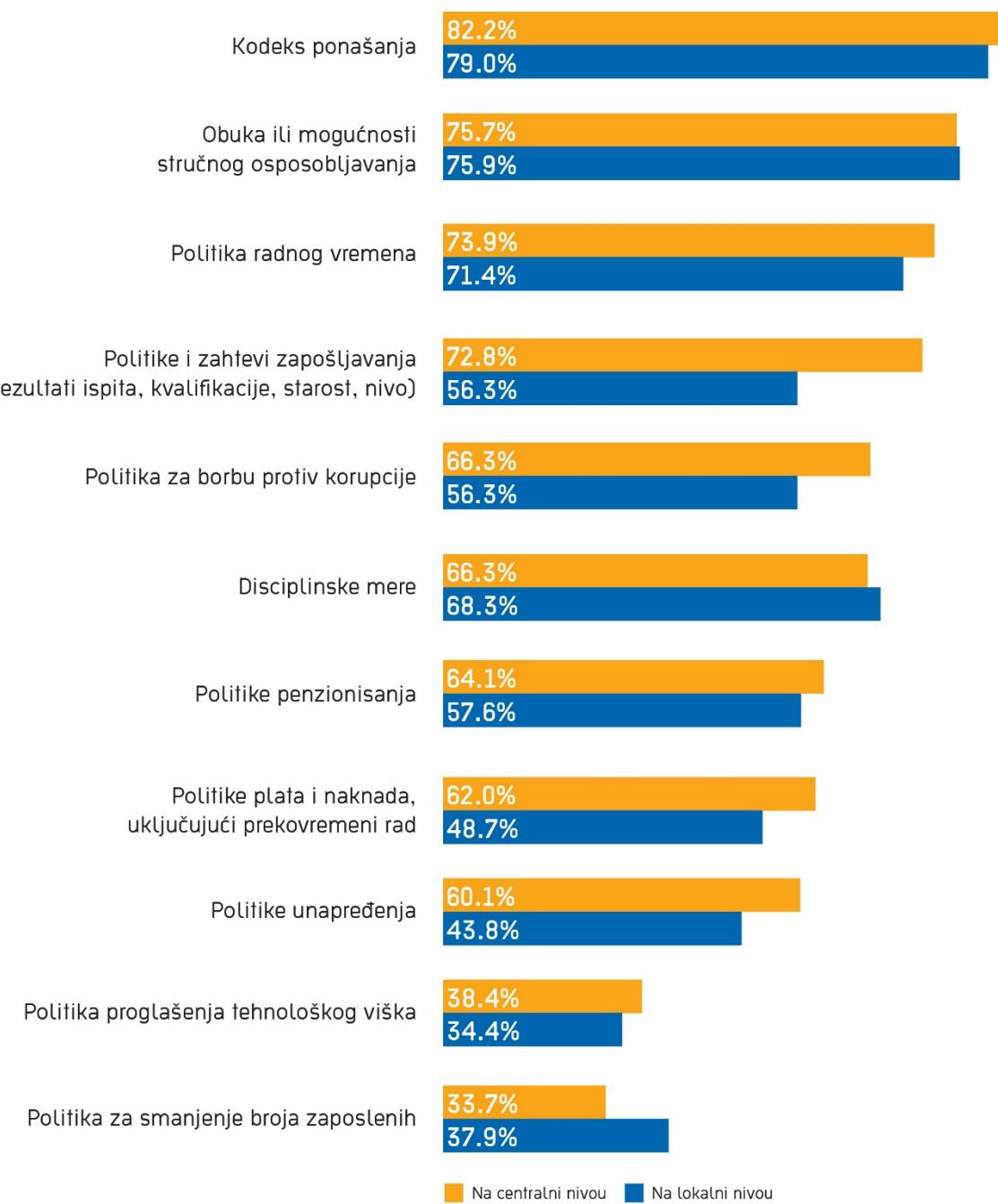

Nedostatak izveštavanja korupcije među javnim službenicima je zabrinjavajući trend, naročito ako se uzme u obzir postojanje među-institucionalnih mehanizama za sprečavanje i borbu protiv korupcije. Na pitanje o tome kako se službenici ohrabruju da govore protiv korupcije ili nedostatka transparentnosti u upravljanju, ispitanici su izjavili da je informacija dostupna na zakonima i politikama koje se odnose na korupciju, na odgovornostima i dobro upravljanje podjednako za zaposlene muškarce i žene; razmatranje rodne ravnopravnosti je uključeno u svim politikama radnih mesta; i da su uspostavljeni funkcionalni mehanizmi za žalbe na radnom mestu. Pored toga, većina ispitanika je izjavilo da su dobili spisak politika na radnom mestu, kao što je kodeks ponašanja, obuke ili mogućnosti za profesionalni razvoj, politike radnog vremena, politike zapošljavanja i zahteve, politike za borbu protiv korupcije, disciplinske mere, i politike izlaska u penziju, a samo 1/3 ispitanika navodi da su politike tehnološkog viška i politike smanjivanja broja zaposlenih bile dostupne za njih tokom njihovog zapošljavanja. Slike ispod predstavljaju odgovore na ova konkretna pitanja.

Prikaz 30. Kako civilna služba podstiče radnike da govore protiv korupcije i nedostatka transparentnosti u upravljanju

Prikaz 31. Procenat onih kojima su date politike radnog mesta vezano za njihovo zaposlenje.

Fokus Grupe

Da bi se potvrdili podaci iz istraživanja javnog mnjenja i intervjuja sa javnim zvaničnicima na lokalnom i centralnom nivou, četiri fokus grupe su održane, i to sa javnim zvaničnicima na lokalnom nivou, javnim zvaničnicima na centralnom nivou, civilnim društvom i rodnim aktivistima.

Glavni nalazi fokus grupe sa civilnim društvom

Prema mišljenju učesnika iz civilnog društva, odgovori o tome kako se stvari odvijaju na Kosovu su bili pod utiskom događaja koji su se desili u poslednje vreme, kao što su masovne migracije, smanjenje zaposlenosti, politička kriza između pozicije i opozicije, veliki broj predmeta po sudovima, itd. Javno mnjenje je takođe pod velikim uticajem informacija dobijenih iz medija. Ako ispitanci koji su nasumično odabrani za ovo istraživanje slušali bilo kakve loše vesti, oni će najverovatnije dati negativan odgovor na ovo pitanje.

Drugi faktor koji utiče na javno mnjenje a koji je pomenut od strane nekih učesnika je bio status ili stvarna situacija ispitanih u trenutku anketiranja. Prema članovima civilnog društva, ako postavite pitanje nezaposlenom kako se stvari odvijaju na Kosovu, on/ona će se fokusirati samo na zapošljavanje; kao što je vrlo verovatno da će on/ona dati negativan odgovor. Međutim, učesnici ove fokus grupe nisu bili mišljenja da sve na Kosovu ide u pogrešnom smeru. Prema njima, stvari na Kosovu se kreću u pravom smeru, iako je ovaj proces veoma spor.

Što se tiče korupcije, kao glavnog problema na Kosovu, fokus grupe potvrđuju da nezaposlenost i korupcija predstavljaju dva najvažnija pitanja; takođe su identifikovali korupciju kao osnovni uzrok za nezaposlenost, siromaštvo i nizak ekonomski razvoj.

Većina učesnika fokus grupe smatra da korupcija još uvek prevladava u centralnoj vlasti, javnim preduzećima, kancelarijama za javne nabavke, kao i u pravosudnom sistemu. Međutim, rezultati iz kvantitativne studije pokazuju da korupcija još uvek prevladava u „političkim strankama“, „Parlamentu“, „institucijama na centralnom nivou“, i „sudstvu“. Kada su upitani da prokomentarišu ove rezultate, tri od deset učesnika fokus grupe tvrde da razlog zašto građani smatraju da korupcija još prevladava u političkim strankama se odnosi na činjenicu da političke stranke na Kosovu nemaju ideologiju, nisu demokratske a pritom su izolovane od javnosti; kao takve one odražavaju ovaj model u javnim institucijama kao što su Skupština Kosova, državne institucije, kao i u pravosudnom sistemu. Pored toga, kako je jedan učesnik izjavio, političke stranke imaju potpunu kontrolu nad javnim preduzećima; kao takvi su direktno uključeni u korupciju. Drugi predstavnici civilnog društva su bili mišljenja da su političke stranke direktno uključene u korupciju s obzirom na činjenicu da se tokom izborne kampanje finansiraju od strane pojedinih preduzeća koja kasnije postaju kao direktni korisnici tendera i javnih nabavka iz javnih institucija.

Uprkos razlikama o ulozi vlade u odnosu na organe za sprovođenje zakona u borbi protiv korupcije, četiri od deset učesnika iz grupne fokus diskusije su se složili sa rezultatima izdvojenih iz kvantitativne studije koji se odnose na neefikasnost vlade u borbi protiv korupcije. Oni su tvrdili da centralne institucije nisu preduzele nikakve mere da se bori protiv korupcije i mnogo puta je čak i obeshrabrla ovaj proces. Prema jednom učesniku, zakon za sprečavanje sukoba interesa je povučen nakon što je poslat Skupštini; dakle, to je najbolji primer koji pokazuje da centralne institucije ometaju proces borbe protiv korupcije.

Glavni nalazi fokus grupe sa aktivistima za rodna pitanja

Većina učesnika ove fokus grupe su se složili da postoji značajno visok nivo korupcije u državnoj službi, kako u lokalnim tako i centralnim institucijama. Jedan učesnik je tvrdio da su dva nivoa javne uprave povezani i utiču jedan na drugi do tačke u kojoj državni službenici sarađuju prilikom učešća u korupciji. Jedan drugi učesnik je naglasio da je oblik korupcije koji najviše preovladava u civilnoj službi Kosova upravo nepotizam, na primer upotreba veza/rođaka u okviru državne službe da se neke stvari urade.

Osim toga, aktivisti za rodna pitanja dele mišljenje o rasprostranjenosti korupcije kod muškaraca u većoj meri u odnosu prema ženskom rodu. Većina njih su se složili da su muškarci više uključeni u koruptivne radnje iz nekoliko razloga. Neki od razloga koji su navedeni od strane učesnika obuhvataju, spremnost i hrabrost ljudi da se uključe u korupciju i veći broj mogućnosti koje im se pružaju zbog položaja odlučivanja u okviru njihovog radnog mesta. Međutim, nekoliko učesnika je navelo da bi žene bile korumpirane kao muškarci kada bi bile na rukovodećim pozicijama, i da korupcija nije povezana sa rodom, ili drugim demografskim kategorijama kao što su starost, nacionalnost, itd.

Većina učesnika fokus grupe su se složili da postoji veća tendencija kod žena da tvrde da postoji viši nivo korupcije u državnoj službi. Prema njima, jedan od razloga zašto žene češće veruju da postoji korupcija u državnoj službi Kosova je zato što su one pogodjene korupcijom više od muškaraca. Kao što je jedan učesnik izjavio, žene se suočavaju sa mnogim teškoćama na njihovom radnom mestu u državnoj službi. Prema njenim rečima, za ženu je teško da dobije posao u javnoj upravi, a još je teže da ona održi taj posao. Još jedan učesnik je izjavio da su muškarci koji rade u državnoj službi više skloni da budu uključeni u korupciju, pa zbog toga i niži nivo prijavljene korupcije u okviru njihovog radnog mesta.

U vezi sa vladajućim oblicima korupcije u državnoj službi na Kosovu, većina učesnika je navela da su nepotizam i podmićivanje definitivno najveće i dominantne forme korupcije u državnoj službi. Ponovo, nekoliko učesnika tvrdi da su javna uprava na centralnom nivou i javna uprava na lokalnom nivou usko povezane jer se lica obično prebacuju sa lokalnog nivoa na centralni nivo uprave, u zavisnosti od političke stranke koja rukovodi državom/opštinom. Prema njihovom mišljenju, time se dozvoljava civilnim službenicima na oba nivoa da uspostave saradnju i uključivanje u korumpirane prakse zajedno. Jedan učesnik fokus grupe navodi da za nepotizam postoji veća verovatnoća da će se pojaviti na lokalnom nivou, dok se krađa pretežno javlja na centralnom nivou. Na kraju, jedan od aktivista za rodna pitanja koji je učestvovao u fokus grupi tvrdi da prinuda, i seksualna prinuda posebno, prisutniji nego što su civilni službenici prijavili u kvantitativnom istraživanju.

Učesnici su se složili da je faktor broj jedan koji uzrokuje korupciju upravo neefikasnost pravosudnog sistema. Prema njima, s obzirom na činjenicu da su sudovi korumpirani to otvara mogućnosti za druge da se uključe u korupciju i da ih druge osobe ne prijavljuju jer nemaju nikakvu instituciju kojoj mogu verovati da se bori protiv korupcije. Većina učesnika se složila da je podizanje svesti o korupciji vrlo važno.

U principu, učesnici su se složili da su muškarci ti koji imaju više koristi od korupcije i nedostatka transparentnosti. Prema njima, muškarci drže vodeće pozicije u okviru javne službe, dakle oni imaju više mogućnosti da se uključe u korupciju. Međutim, na pitanje da li je korupcija rodno ekskluzivni problem, većina njih se ne slaže navodeći da su muškarci samo zbog mogućnosti više uključeni u korupciju.

